

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКО-ПОВСТАНСЬКОГО ШТАБУ ЯК КООРДИНАТОРА АНТИБІЛЬШОВИЦЬКОЇ БОРОТЬБИ У 1921 Р.

© Плазова Т. І., 2006

Висвітлено процес формування Українського партизансько-повстанського штабу – органу управління партизанським та повстанським рухом в більшовицькій Україні в період перебування Українського уряду в еміграції на території Польщі. Особливу увагу приділено структурі Штабу та завданням, які виконували ці відділи.

The process of formation of Ukrainian Partisan-Insurgency Staff – the body of partisan and insurgent movement in Bolshevik Ukraine during exile of Ukrainian Government in Poland is elucidated in this work. The high attention is paid to the structure of Staff and the fulfilled tasks of its sections.

У листопаді 1920 року Армія УНР разом з урядом під натиском переважаючих більшовицьких військ змушена була перейти на польську територію і там скласти зброю. Поляки інтернували близько 30 000 українських вояків, яких розмістили у кількох таборах: Пікуличах, Ланьцуті, Олександрові, Калішу, Пйотркові, Ченстохові, Тарнові [1, с. 8]. У Пікуличах перебували: 1-ша Запорізька дивізія (1523 чол.), Кулеметна дивізія (420 чол.), 3-тя Залізна дивізія (284 чол.), 4-та Київська дивізія (13 чол.), 5-та Херсонська дивізія (85 чол.), 2-га Волинська дивізія (37 чол.), Окрема залізнична сотня (292 чол.), команда бронепотягу „Кармелюк” (103 чол.), Збірна станиця (47 чол.). Командантом табору був генерал-хорунжий Г. Базильський [2, спр. 19-20, арк. 9]. У Ланьцуті український табір був дещо меншим: Корпус кордонної охорони (208 чол.), Юнацька школа (446 чол.), Польова жандармерія (248 чол.) та Бригада донських козаків осавула В. Яковлева. У цій групі командувачем було призначено генерал-хорунжого Н. Никонова [2, спр. 19-20, арк. 9]. У Олександрові під керівництвом генерал-хорунжого М. Безручка зосереджувалися: Шоста дивізія (1800 чол.), 4-та дивізія (783 чол.), штаб 3-ї дивізії (300 чол.), Подільська бригада, охорона Головного Отамана, Перша Запасна бригада (93 чол.), 2-га запасна бригада (135 чол.), Збірна станиця (251 чол.) [2, спр. 19–20, арк. 10]. Слід зазначити, що охорона Головного Отамана складалась зі штабу, пішого куреня, кулеметної сотні та кінної сотні [3, спр. 3, арк. 74]. У Каліші під командуванням генерал-хорунжого О. Удовиченка були інтерновані лише Третя Залізна дивізія (964 чол.) та 2-га Волинська дивізія (900 чол.) [2, спр. 19–20, арк. 10]. До речі, інша частина 2-ї Залізної дивізії була розміщена у таборі м. Пйотрків. Очолював її генерал-хорунжий О. Загородський. До м. Ченстохова польська влада переправила всіх старшин та урядовців міністерств Уряду УНР (1324 чол.). Командувачем у цій групі був генерал-хорунжий В. Сінклер [2, спр. 19–20, арк. 10].

У всіх таборах на території Польщі були надзвичайно погані житлові умови, абияке харчування і практично відсутня медична допомога. Як наслідок, у першу ж зиму 1920–1921 рр. серед вояків поширювались хвороби, високими були смертність та втечі, запанували безпорадність та безнадійність. „Після листопадової катастрофи 1920 р. ... всі шукали винних у тому, що сталося” [4, ч. 3, с. 67]. Жалюгідний стан інтернованої армії ілюструє звіт її командувача, генерала М. Омеляновича-Павленка до С. Петлюри. У ньому зазначалося, що „...армія у дуже скрутному становищі, що... харчового пайка не вистарчає аби бути хоть приблизно ситим при безвихідному сидінню в таборах ... Крім того, не видається все належне, а старшини і козаки уже на протязі п’яти місяців не одержують платні, тому не мають змоги докупити до одержаного пайка саме необхідне – як то хліба, який видається в дуже малій кількості, мила і т. п. Одяг і взуття у старшин дуже обносився й потребує підчинки” [5, спр. 5а, арк. 6].

Не кращим було і становище службовців Військового міністерства. Після відступу з України вони взагалі до лютого 1921 р. не отримували жодної платні. У доповідній записці урядові УНР заступник військового міністра з відчаєм змальовував матеріальні нестатки, у яких опинилися його співробітники: „Все, що можна було продати, – писав він, – вже продано; все, що можна було одержати в кредит, – вже одержано чи запозичено і більше ні одержати, ні запозичити ніде і ні в кого; власникам помешкань не заплачено і співробітників навіть починають викидати з помешкань”. Проте, на думку доповідача, найгіршим було те, що співробітникам, без огляду на ранги і службове становище, щоб не вмерти з голоду довелося звернутися до благодійної організації, яка влаштовує безплатне харчування для біженців. „Я, – робить невтішний висновок доповідач, – можу тільки сказати, що на такій дісті немало народу загине і спосіб такого існування унеможливує продовження службової праці, дуже негативно відбивається на службовій дисципліні і вкінцець дискредитує загальнодержавну справу і саму назву „українець”” [6, арк. 41].

Критичне становище, у якому опинилася військова та цивільна уенерівська еміграція, за подальшого погіршення ситуації унеможливлювало не лише будь-які плани продовження боротьби, а й загрожувало повною дискредитацією державного керівництва. Між тим, такі хитання у середовищі українських політиків на початку 1921 р. стали все очевиднішими.

4 січня 1921 р. опозиційно налаштовані щодо С. Петлюри політичні сили створили у Відні Всеукраїнську Національну Раду (ВНР) з претензіями на роль передпарламенту [7, с. 8]. Характерно, що частина її складу, представлена колишніми Українськими Січовими Стрільцями (УСС), зажадала негайного розриву з дотеперішньою політичною концепцією уряду УНР (тобто орієнтацією на Польщу) і вимагала кинути всі сили для здобуття Галичиною державного статусу, з чого й почнеться, на її думку, відбудова великої України. До ВНР увійшов і Є. Коновалець, якому пропонували обійняти посаду „військового референта”. Йому навіть було доручено зібрати інформацію про стан інтернованих українських частин [7, с. 63]. Що ж до ставлення самого Є. Коновальця до можливої співпраці з урядом УНР в галузі військових приготувань, то він висловлювався негативно. У листі до товаришів з Української Військової Організації (УВО) він, хоча і не відкидав контактів з окремими уенерівськими політиками, все ж висловився категорично проти співпраці з урядом УНР загалом. „Політики цього уряду, – писав він, – хвалити, або з нею годитися не можемо і не сміємо... Мусимо стояти на неправосильності і неважності всяких договорів, заключених між урядом УНР і Польщею. Мусимо противитися якій би то не було акції українського війська на Україні спільно з поляками. Акція була би дальшою авантюрою, котра, крім тільки шкоди, нічого нам позитивного не дала (б). До акції такої приступили би ми тільки тоді, коли би мали певність, що знайде вона поняття в цілому світі” [7, с. 66]. Отже, один із чільних військових і політичних діячів УНР, ще задовго до збройного рейду в Україну, сумнівався у його успіхові і навіть доцільності. Однак він висловлювався проти нього не суто з військово-технічних причин, а політичних. Збройне звільнення України від більшовицької окупації можливе лише за широкої міжнародної підтримки. Орієнтація уряду УНР на Польщу, як показав досвід 1920 р., на переконання полковника є шкідливою і помилковою.

Щоб не втратити впливу на перебіг подій, уенерівські політики, на противагу ВНР у Відні, створили у м. Тарнові Раду Республіки. 9 січня С. Петлюра підписав закон, за яким вона мала стати „тимчасовим зверхнім органом влади”, тобто передпарламентом УНР [4, ч. 3, с. 71]. Водночас Начальна Команда Армії УНР звернулася до уряду з вимогою виділення коштів для фінансування з-за кордону повстанської боротьби в Україні. Незважаючи на важкий фінансовий стан, він все ж виділив на ці потреби 100 млн. гривень і 50 тис. польських марок [8, с. 295]. Координацію дій командування і окремих частин армії як інтернованої, так і тієї, що мала створюватися з повстанських загонів в Україні, мала здійснювати Вища Військова Рада (ВВР) на чолі з генералом М. Юнаковим. До її складу входили вищі офіцери Генерального штабу, а згодом до неї були включені, з правом вирішального голосу, представники Дієвої армії, серед яких генерал-хорунжі О. Удовиченко та Ю. Тютюнник [9, с. 58].

Проте Вища Військова Рада не могла безпосередньо займатися координацією повстанської боротьби в Україні. Для цього потрібен був спеціальний орган, до того ж законспірований, що нав'язав би через власних кур'єрів тісний зв'язок з повстанськими загонами. Наприкінці січня 1921 р. С. Петлюра зібрав у м. Тарнові нараду за участю командирів частин Армії УНР, де було вирішено створити Український Партизансько-Повстанський Штаб (УППШ) – орган, який мав координувати повстанську боротьбу в Україні з діяльністю еміграційного уряду УНР [10, спр. 7, арк. 320]. З цього приводу в січні 1921 р. між міністром оборони Польщі генералом К. Соснковським та головою Української військової місії у Варшаві генералом В. Зелінським було досягнуто попередньої домовленості щодо погодження спільних дій. Йшлося, зокрема, про підготовку офіцерів для Армії УНР у польських військових навчальних закладах [11, с. 35]. Організацію Штабу було доручено командувачу 4-ї Київської дивізії генерал-хорунжому Ю. Тютюннику. Вибір цієї кандидатури не був випадковим. Генерал мав за собою не лише досвід Першого зимового походу, а й велику популярність серед повстанців на рідних землях.

Очевидно, під сильним тиском опозиційно налаштованих до уряду УНР політичних кіл, спочатку ініціатори створення УППШ носилися з ідеєю нав'язування тісної співпраці із французькими військовими чиновниками. У перших числах березня 1921 р. працівник Української ліквідаційної комісії полковник М. Бондарівський опрацював обширний меморандум, який після цього був представлений генералами В. Зелінським та Ю. Тютюнником Голові французької військової місії у Польщі Г. Несселю. Українська сторона долучила до меморандуму і кошторис для утримання повстанчих штабів у Польщі та Румунії. Він становив 2 400 тис. польських марок і 400 тис. лей [8, с. 29]. Французам надавалася гарантія повного контролю за використанням коштів. Хоча Г. Нессель обіцяв підтримку у справі організації повстанських штабів, але дав зрозуміти, що спочатку бажано проконсультуватися з польським Генеральним штабом. У зв'язку з цим українська сторона змушена була розпочати переговори з його начальником, генералом Т. Розвадовським. Під час першої зустрічі з Т. Розвадовським генералів В. Зелінського та Ю. Тютюнника, за словами останнього, стало очевидним, що той „цілком поділяє думки Пілсудського щодо виконання Ризького договору. Розвадовський запевнив, що власне війну припинено лише для того, щоби краще підготуватися для нової боротьби з більшовизмом” [12, с. 42]. У польському Генштабі пообіцяли фінансування і забезпечення УППШ різного роду військово-технічною документацією. Окрім того, за пропозицією Ю. Тютюнника, мали бути звільнені з таборів інтерновані офіцери, потрібні для роботи у Штабі. Польща фактично погодилася, що у випадку вибуху антибільшовицького повстання в Україні допомогти зброєю і амуніцією. Координувати співпрацю між польським Генштабом та УППШ мав польський капітан В. Чарноцький. Отже, польська сторона несподівано виявила активне зацікавлення українськими справами. У цьому не було нічого дивного, адже „начальник держави” – Ю. Пілсудський був переконаний, що більшовицька Росія буде загрозою для існування Польщі та трактуватиме її як свою колишню провінцію [13, с. 129].

Наявність на території Польщі непримиренної до більшовиків сили в особі Державного Центру УНР влаштовувала поляків. Її можна було використовувати як засіб протидії більшовицькому тискові чи навіть робити його зі свого боку. На це вказував керівник Другого відділу Війська Польського І. Матушевський. Він пропонував залишити у Польщі групу генерала Ю. Тютюнника й використовувати її для розвідки, а в разі потреби – як диверсійний орган проти більшовицької Росії. Це, на його переконання, давало змогу українцям підтримувати зв'язки з антикомуністичним підпіллям на території радянської України, поширювати серед її населення національні впливи і тим самим нейтралізувати великодержавні зазіхання російських більшовиків [14, с. 163].

Про зацікавленість військових кіл мати на території Польщі український антибільшовицький центр, який би керував повстанським рухом в Україні, свідчить і записка офіцера Другого відділу польського Генерального штабу поручника Є. Ковалевського, що згодом був призначений координатором діяльності української та польської сторони у підготовці рейду. Він наголошував, що повстанців необхідно підпорядкувати ретельному польському контролю, а українську розвідку –

польській. У такий спосіб „...українська сторона могла б розгорнути працю на власних теренах, а зібрані дані після їхньої перевірки мають бути використані як для оборонних цілей проти радянської Росії, так і для розвідувальної мети на випадок нашої допоміжної акції у момент початку українського наступу” [8, с. 297]. Передбачалося, що Ю. Тютюнник нав’яже безпосередній контакт із штабом 6-ї Польської армії, що дислокувалася у прикордонній з УСРР смузі. Сам штаб мав розташуватися у Львові. Повернувшись з Варшави до Тарнова, Ю. Тютюнник розпочав організацію апарату Штабу.

Штаб, за пропозицією начальника Генерального Штабу Армії УНР генерал-хорунжого В. Петріва, безпосередньо підлягав Головному Отаману Армії УНР С. Петлюрі, як головнокомандувачу всіх українських регулярних і повстанських військ [15, спр. 482, арк. 46]. 23 лютого Головний Отаман доручив Ю. Тютюннику здійснити практичні заходи щодо формування апарату Штабу та налагодження його роботи [16, спр. 15, арк. 23]. Його заступником був призначений начальник розвідчої управи Генштабу Армії УНР полковник О. Кузьмінський, а згодом і полковник Ю. Отмарштейн.

У березні 1921 року, завдяки активній допомозі Другого відділу Генштабу Війська Польського, очолюваного полковником І. Матушевським, початкову стадію організації Штабу було завершено [1, с. 22].

Упродовж весни 1921 року УППШ у складі 7 чоловік перебував у Тарнові, таємно проводячи роботу з представниками українських повстанських організацій і зв’язківцями партизанських загонів, які прибували з-за кордону. Спочатку на Штаб покладалося завдання координації повстанської боротьби на частині Правобережної України, що обмежувалася на півдні лінією Рибниця – Вапнярка – Христинівка – Черкаси. Решта території переходила під контроль штабу, організованого в Румунії генерал-хорунжим А. Гулим-Гуленком. Він розміщувався у Кишиневі та в організаційному відношенні підпорядковувався Ю. Тютюннику. Остаточо Штаб сформувався у червні 1921 р., після узгодження дій між польським та румунським Генеральними штабами [15, спр. 474, арк. 50]. Сюди з Польщі прибули українські офіцери та надійшли необхідні кошти. Румунський уряд погодився на те, щоб працівники Штабу могли безплатно користуватися послугами румунської залізниці, а також обіцяв повернути захоплені в 1919 р. у Армії УНР озброєння Запорізької дивізії [8, с. 296].

Розширенню масштабів роботи Штабу з часом почала заважати велика відстань до кордону, тому за допомогою польської сторони його апарат 22 червня 1921 р. переїхав до Львова. Спочатку він розташувався в центрі міста у готелі „Європейський”, а потім на околиці міста – у приміщенні колишнього санаторію „Кисельки” [17, спр. 29, арк. 1]. Там також поселилася родина Тютюнників [12, с. 61].

Переміщення Штабу до Львова було проведено без дотримання умов конспірації, що звичайно, завдало шкоди його діяльності. Як пізніше писав Ю. Тютюнник, „...через якийсь тиждень уся обслуга та адміністрація готелю знали, що в кімнатах готелю розташувався „Штаб Тютюнника”. Швидко до готелю стали прибувати різні біженці з України і просили показати їм штаб або мене самого. З’явилися й комерсанти, що разом із нами емігрували з Поділля... „Вони теж почули про штаб... і пропонували свої послуги для „визволення України”” [12, с. 58–59]. Незважаючи на те, що згодом Штаб таки перенесено на передмістя Львова, його перебування у місті не становило таємниці.

У другій половині травня Ю. Тютюнник у рапорті на ім’я Головного Отамана запропонував докорінно переглянути план організації повстання в Україні і для цього пропонував створити єдине керівництво, оскільки „справа цілої організації знаходиться в такому стані, що в неї по різних галузях працюють: 1) Партизансько-Повстанський Штаб; 2) Міністерство Внутрішніх Справ; 3) Міністерство Шляхів; 4) Міністерство Пошт і Телеграфів; 5) Міністерство Преси і Пропаганди” [18, арк. 1]. Він також радив утворити в Штабі чотири відділи, які б відали військовими, політичними, економічними справами та транспортом.

Завданнями цих відділів Штабу були б: військового – координація діяльності існуючих повстанських груп з метою уникнення окремих виступів, утворення нових повстанських груп, керування всіма повстанськими групами в Україні для ведення єдиних бойових дій в певному районі, розвідницька діяльність; політичного – широка агітація серед населення України для підтримки всіх повстанських виступів, інформування населення про діяльність уряду УНР, інформування закордонної преси про події в Україні, консолідація всіх антибільшовицьких політичних сил в Україні з метою підтримки майбутніх акцій Армії УНР; економічного – організація та об'єднання селянських кооперативів та спілок в Україні з метою матеріальної допомоги повстанському рухові; транспортного керування – підготовка та організація залізничників, телеграфних та поштових службовців для допомоги загальному повстанню з метою припинення руху та зв'язку в районах, зайнятих більшовиками, та його відновлення в районах, захоплених повстанцями.

Після завершення організації Штабу на початку літа 1921 р. він складався з трьох відділів – політичного, цивільного та військового.

Перші два відділи перебували в стані організаційної розбудови. Відділи очолювали помічники начальника Штабу [17, спр. 29, арк. 101]. Виконуючим обов'язки помічника начальника Штабу по військовому відділу було призначено полковника М. Пересаду-Суходольського [17, спр. 15, арк. 15]. Згодом цю посаду обійняв полковник Й. Добротворський [19, с. 32]. Інші дві вакансії начальників відділів влітку 1921 р. залишалися вакантними [17, спр. 15, арк. 15].

Діяльність військового відділу зосереджувалася на організації, підготовці та проведенні в Україні збройного антибільшовицького повстання. Саме на нього припадала лівова частка всієї роботи і тільки мав розгалужену структуру, яка складалася з трьох підвідділів: 1 – організаційного; 2 – інформаційного; 3 – оперативного [20, спр. 113, арк. 76]. Підвідділи, своєю чергою, поділялися на секції.

Перший підвідділ об'єднував свою працю з організації та обліку партизанських загонів, повстанських груп та районів, які перебували на теренах України, займався добором кадрів керівництва груп та районів, вів облік міських повстанських комітетів (повстанкомів). Дуже відповідальним напрямком роботи цього відділу була організація прикордонних контрольно-пропускних пунктів з мережею підпунктів, які слугували для полегшення перетину кордону розвідниками та кур'єрами повстанців. Підвідділ складався з двох секцій: організаційної та облікової.

Другий підвідділ займався збиранням відомостей стосовно чисельності, озброєння та пересування частин більшовицької армії, нагромаджував дані про економічне та політичне становище в Україні. Виконання цих завдань досягалось влаштуванням розвідницьких пунктів у межах України, а також Дону, Кубані і Криму з організацією боротьби проти більшовицької агентури. Крім того, 2-й підвідділ на підставі вивчення і аналізу української, європейської та радянської преси висвітлював для урядових і військових органів УНР погляди держав на національний партизансько-повстанський рух та складався з трьох секцій: офензиви (розвідки), дефензиви (контррозвідки) і преси [21, арк. 113].

Третій підвідділ розробляв всі бойові операції і оперативні завдання для партизанських формувань, готував проекти наказів повстанським загонам. Він складався з трьох секцій: наказів (вироблялися і друкувалися проекти оперативних наказів), ситуаційної (накопичувалися всі матеріали, що давали змогу узагальнити ситуацію в Україні у певний час) і розробки планів (виробляли проекти всіх військових операцій на терені України) [21, арк. 115]. Начальником третього підвідділу на початку літа 1921 року було тимчасово призначено підполковника Б. Снігирьова. Але після його втечі до більшовиків, оперативний відділ Штабу існував лише формально. Всю його роботу виконував Ю. Отмарштейн [19, с. 42]. Згодом відділ було об'єднано з 1-м відділом УППШ [4, ч. 2, с. 104].

Діяльність політичного відділу була зосереджена на розповсюдженні відозв та звернень Уряду УНР як серед населення України, так і серед закордонної преси з метою створення сприятливих умов для виступів уенерівської дипломатії, на проведенні всебічних агітаційних

заходів проти більшовицької влади та на консолідації всіх антибільшовицьких політичних сил в Україні з метою підтримки повстання і майбутніх акцій регулярної Армії УНР [21, арк. 2]. Загалом політичній агітації УППШ надавав великого значення. Починаючи з квітня, агітаційний відділ проводив діяльність у двох напрямках: 1) інформуванні населення України про роботу уряду УНР, заходи, які той вживає для звільнення країни від окупації; 2) агітації серед солдатів Червоної армії і частково робітників з метою викликати у них антибільшовицькі настрої. За період з лютого – першої половини червня 1921 р. Штабом було випущено 20 різних відозв у 110 тис. примірників, які були переправлені кур'єрами в Україну [22, арк. 156]. Однак, як зазначав у рапорті Головному Отаману Ю. Тютюнник, „...через нестачу коштів і паперу ППШ позбавлений можливості продовжувати агітаційну працю” [22, арк. 156].

Своєю чергою, цивільний відділ у випадку успішного розгортання повстання мав би вжити заходів щодо організації на звільненому терені України місцевих органів влади та забезпечити підтримку ними повстанських військ. Йому також належало забезпечити проведення мобілізації населення, подальше регулювання взаємин між військовою та місцевою владами, постачання військ та запобігання погромам.

Цивільний відділ поділявся на два підвідділи: перший – адміністративна управа, другий – політична управа. Адміністративна управа мала відати б справами: адміністративних, політичних та робітничих організацій, народної освіти, здоров'я і опікунства, судовими, релігійними, народного господарства, земельними, фінансовими, інформації та пропаганди, державного контролю, пошт та телеграфів, шляхів і комунікацій, зв'язку [23, арк. 75]. Політична управа мала стати конспіративною організацією в Україні, головним завданням якої було б допомогти підняти повстання, організувати владу на місцях та впроваджувати ідеї УНР серед населення [23, арк. 76]. В роботі політичної управи були три напрямки, діяльність яких розгорталася б паралельно з діяльністю підвідділів цивільного відділу на території, вільній від ворожих сил.

Отже, за рішенням вищого керівництва УНР, в січні 1921 р. було утворено УППШ. До червня цього ж року остаточно визначено структуру Штабу, основними завданнями його підрозділів та роботою загалом. Необхідно відмітити, що ця побудова роботи УППШ передусім відповідала умовам військового часу, а з отриманням перемоги повинна була трансформуватися у відповідні відділи для роботи вже у незалежній Україні. Про це неодноразово наголошувалося керівництвом Штабу. В той самий час вже від самого початку свого існування він опинився під контролем польських військових структур, зокрема, розвідувальних. Незважаючи на те, що останні неодноразово декларували УППШ свою підтримку – організаційну, матеріальну, забезпечення різнобічною конфіденційною інформацією, – вона так чи інакше все ж сковувала дії української сторони, що без сумніву ускладнювало її роботу з підготовки збройного рейду на територію України.

Аналізуючи організацію УППШ як органу управління, слід зазначити, що його структура зазнала з часом багато змін. Проте чітко визначилися провідні підрозділи, що керували всією роботою з підготовки та проведення збройного повстання в Україні. Центральний апарат Штабу від часу утворення постійно збільшувався і вже на 21 жовтня 1921 року особовий склад налічував кілька десятків військовослужбовців, цивільних спеціалістів та канцелярських працівників. І оскільки УППШ фактично був єдиним органом, що на практиці займався військово-організаційною та оперативною роботою, від успіху його діяльності у вирішальний спосіб залежало відновлення української державності.

1. Верига В. Листопадовий рейд. – К., 1995. – 192 с. 2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВОВУ). Ф. 3696, оп. 1. 3. ЦДАВОВУ. Ф. 2426, оп. 1. 4. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917–1921 рр. – Прага, 1942. – Т. 2. – 232 с. – 1943; Т. 3. – 235 с. 5. ЦДАВОВУ. Ф. 3275, оп. 1. 6. Центральний державний історичний архів у Львові (далі ЦДІА у Львові). Ф. ВNW, м/ф 68846. 7. Листи Євгена Коновальця // Життя і смерть полковника Коновальця: Документи. Матеріали. Спогади. Листи. Фотографії. – Львів, 1993. – 327 с. 8. Bruski J. J. Petlurowcy. Centrum Państwowe Ukrainńskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie (1919–

1924). – Kraków, 2000. – 600 s. 9. Шатайло О. Генерал Юрко Тютюнник. – К., 2000. – 141 с. 10. ЦДАВОВУ. Ф. 1078, оп. 2. 11. Гудь Б., Голубко В. Нелегка дорога до порозуміння. До питання генези українсько-польського військово-політичного співробітництва 1917–1921 рр. – Львів, 1997. – 67 с. 12. Тютюнник Ю. З поляками проти України. – Харків, 1924. – 103 с. 13. Гудь Б. Українсько-польська військово-політична співпраця у 1917–1921 рр.: генеза, результати, уроки // *Warszawskie zeszyty ukraïnoznavcze*. – № 3. – Warszawa, 1996. – S. 120-135. 14. Голубко В. Останній шанс: Другий Зимовий похід Армії УНР 1921 р. // *Warszawskie zeszyty ukraïnoznavcze*. – № 3. – Warszawa, 1996. – S. 161 – 169. 15. ЦДАВОВУ. Ф. 1075, оп. 2. 16. ЦДАВОВУ. Ф. 3361, оп. 1. 17. ЦДАВОВУ. Ф. 2297, оп. 1. 18. ЦДІА у Львові. Ф. ВNW, м/ф 68845. 19. Герчанівський Д. Вигнати окупанта. – Мюнхен, 1963. – 143 с. 20. ЦДАВОВУ. Ф. 1429, оп. 2. 21. ЦДІА у Львові. М/ф 68848. 22. ЦДІА у Львові. М/ф 68849. 23. ЦДІА у Львові. М/ф 68755(II).

УДК 94(477)“1917/1918”+355.4

Ю.І. Зінкевич

Національний університет “Львівська політехніка”

АКТ ЗЛУКИ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ – ПЕРШИЙ КРОК ДО СТВОРЕННЯ ЄДИНОЇ САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

© Зінкевич Ю.І., 2006

Розглянуто історію боротьби за єдність і державність українського народу, яка знайшла своє втілення в Акті злуки Західно-Української Народної Республіки та Української Народної Республіки, причини та події, що перешкождали цьому.

In the present diploma paper there was considered the history of the fight for the unity and independence of Ukrainian nation which resulted in Act of Unity of Western-Ukr. National Republic with Ukr. National Republic. There were also discussed the causes and events that prevented the creation of the Unity.

В історії кожного народу є такі періоди, що ставлять перед ним доленосні завдання, від яких залежить його подальший розвиток. Саме такою датою є 22 січня 1919 року, який золоту сторінкою увійшов у історію української нації; саме в цей день волею народу відбувся Акт злуки Західно-Української Народної Республіки та Української Народної Республіки. Здійснилася віковична мрія українського народу про об'єднання і утворення на всій його території від Сяну до Дону єдиної незалежної Української держави.

Повертаючись до проблеми злуки, ми з великою гордістю за його учасників, низько схиляємо голови перед його високою національною свідомістю, патріотизмом за долю нації, мужністю і героїзмом, проявленими у боротьбі за українську державність.

Змінилося кілька поколінь людей, немає вже майже живих учасників і очевидців того великого національного зриву, яким палала Україна і її п'ємонт – Галичина на початку ХХ ст. Але кожного разу ми знову і знову повертаємося у пам'яті до тих днів – повних героїзму, безмежної відданості нації наших славних героїв.

Шлях до проголошення Акта Злуки був тернистим і важким не просто тому, що Україна воскресла із небуття у хаосі масового геноциду, воєн і руїн. Найстрашніше було те, що після втрати своєї незалежності, шаленого погрому, якого вона зазнала від чужоземних загарбників, у нації почало зникати почуття єдності і державності, розуміння необхідності існування незалежної держави як гаранта свого самозбереження.